

EKOTURİZM VE TÜRKİYE’NİN EKOTURİZM POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRMESİ

Dr. Alper TUTCU

alpertutcu@hotmail.com

0000-0003-0430-3693

Özet

Son yıllarda çevreye olan duyarlılığın artış göstermesi ve bireylerin boş zamanlarını deniz-kum-güneş turizmi dışındaki turizm aktiviteleri ile değerlendirmeye de başlaması neticesinde ekoturizm konusuna ve aktivitelerine yönelik ilgi artmaya başlamıştır. Bu çalışma kapsamında alternatif ve sürdürülebilir turizm türlerinden biri olan, doğa temelli ekoturizm konusunun incelenmesi ve Türkiye’nin genel olarak ekoturizm potansiyelinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma tekniğinden faydalanılmış ve literatür taraması gerçekleştirilmiş, tanımlayıcı araştırma deseni kullanılmıştır. Yapılan literatür incelemesi neticesinde, Türkiye’nin ciddi bir ekoturizm potansiyeli bulunduğu, ancak bu potansiyelin harekete geçirilmesi noktasında halen eksikliklerin olduğu tespit edilmiş ve bu doğrultuda Türkiye’de ekoturizm potansiyelinin etkin şekilde değerlendirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Ekoturizm, Türkiye, Yayla Turizmi, Sürdürülebilir Turizm

ECOTOURISM AND EVALUATION OF TURKEY’S ECOTOURISM POTENTIAL

Abstract

In last years, as the result of increase in environmental conscience and individuals to start to evaluate their leisure times with tourism activities besides the sea-sand-sun tourism, the interest towards ecotourism topic and activities began to rise. Within the scope of this study, it was aimed to investigate ecotourism topic which is one of the alternative and sustainable tourism types based on nature, and assess ecotourism potential of Turkey in general. In the study, qualitative research method was used and literature review was made, descriptive research design was used. As the result of literature review, it was found that Turkey has important ecotourism potential, but there are lacks to impel this potential to action yet. In this respect, suggestions were made about evaluating Turkey’s ecotourism potential effectively.

Keywords: Tourism, Ecotourism, Turkey, Tableland Tourism, Sustainable Tourism

1. GİRİŞ

Bacasız sanayi olarak isimlendirilen ve ülkelere ciddi ekonomik gelir sağlayan turizm sektöründe son yıllarda farklı birtakım turizm türleri ortaya çıkmıştır. Turizm konusunun içerisine sürdürülebilirlik kavramının dâhil edilmesi ve turistlerin turizme yönelik beklentilerinin çeşitlenmesiyle beraber, turizmin ve türlerinin ülke geneline ve tüm yıla yayılmasına ilişkin çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu noktada önem arz eden turizm türlerinden bir tanesi de ekoturizmdir.

Türkiye turizm açısından oldukça büyük potansiyeli bulunan ve her yıl çok sayıda turisti özellikle yaz aylarında çeken bir ülke konumundadır. Ancak Türkiye’de de son zamanlarda turizmin tüm ülke genelinde ve tüm yıla yayılması sağlanmaya çalışılmakta ve bu doğrultuda ekoturizme yatırım yapılmaktadır. Çevresinde yer alan ülkelere kıyasla daha fazla ekoturizm potansiyeli bulunan Türkiye turistlerin ilgisini ve talebini çekmek üzere çok sayıda doğal, tarihi ve kültürel alana sahip durumdadır. Bu anlatılanlar çerçevesinde, bu çalışmada alternatif ve sürdürülebilir turizm türlerinden biri olan, doğa temelli ekoturizm konusunun incelenmesi ve Türkiye’nin genel olarak ekoturizm potansiyelinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Literatürde ekoturizm konusuna ve çeşitli yörelerin ekoturizm kaynaklarına ilişkin yapılmış çeşitli çalışmalara rastlamak mümkündür. Ancak ekoturizmi Türkiye genelinde değerlendirmekte olan çalışma sayısı az olup, son birkaç yılda bu hususta yapılan çalışma sayısı da giderek azalmıştır. Bu nedenle, bu çalışma sayesinde ekoturizm ve Türkiye’nin ekoturizm potansiyeli konusunda en güncel verilerin sunulması ve konunun literatürde güncel tutulması sağlanacaktır. Ayrıca bu çalışma, ekoturizmle ilintili çalışmalar yapmakta olan akademisyenlerle sektör temsilcilerine de yardımcı olacaktır.

2. EKOTURİZM

Dünyamızda özellikle son yıllarda küreselleşmenin etkisi ve teknolojiadaki ilerlemelerin büyük etkisi doğrultusunda hemen her şey hızlıca değişmekte ve çeşitlenmektedir. Bu çerçevede turizm de hızlıca büyüme gösteren sektörlerin arasında yer almakta olup, birçok coğrafya açısından son derece önemli bir iktisadi gelir kapısı şeklinde değerlendirilmektedir. Bu durumun farkına varmış olan pek çok ülke, turizmde sürdürülebilirliği sağlamak üzere yoğun bir gayret sarf etmektedir. Bu bağlamda ülkeler turizme ilişkin faaliyetlerini çeşitlendirme yoluna gitmektedir. Turizmde sürdürülebilirliğin giderek daha fazla önem kazanmasıyla beraber, turizmde doğa temeline dayanan faaliyetler artış gösterirken, doğaya büyük bir önem vermekte olan alternatif sürdürülebilir turizm çeşitleri belirmiştir. Bunlardan önemli biri de ekoturizmdir (Kasalak, 2015: 22).C

2.1. Ekoturizm Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Ekoturizm, kalkınma politikalarıyla ilkelerinin, yerel halkla toplulukların turizmin geliştirilmesi sürecinde yer alması vasıtasıyla, doğal ve kültürel miras da dâhil olmak üzere çevresel mirasın korunmasına dayanan bir sürdürülebilir turizm türü olarak ifade edilmektedir (Mahravan, 2012: 1). Deniz, kum ve güneşin hricindeki doğal güzellikleri, kültürel unsurları ve tarihi yöreleri kendine kaynak edinmiş olan turizm sektöründe çevresel bozulmalara yönelik bir alternatif sunmak suretiyle sürdürülebilirlik çerçevesinde şekillenmekte olan ekoturizm, ekolojik sistemin muhafaza edilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılmasına ilişkin sorumluluk taşımakta olan doğa temeline dayalı bir turizm faaliyeti niteliğindedir. Bunun yanı sıra ekoturizmin, doğal kaynakları sürdürülebilir kılarak yerel halka iktisadi anlamda katkıda

bulunan, sosyokültürel değerleri koruyan bir turizm aktivitesi olduğundan bahsedilebilir (Kuter ve Ünal, 2009: 146).

Uluslararası Ekoturizm Topluluğu'na (The International Ecotourism Society – TIES) göre ekoturizm, doğal çevreyi negatif etkilerden korumakta olan, bölge halkının hayatını varlık ve rahatlık içerisinde sürdürmesi hususunda destekte bulunan, doğal bölgelere düzenlenmekte olan sorumlu yolculuktur (Erdoğan, 2003: 109). Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) ise ekoturizmi, yerel halkın aktif sosyoekonomik katılımının neticesinde halka yarar sağlamakta olan, düşük düzeyde negatif ziyaretçi etkisine sahip olup korumayı geliştiren, doğal ve kültürel çevrenin değerinin anlaşılması ve zevk alınması hususunda nispeten bozulmamış nitelikteki doğal alanlara yönelik olarak gerçekleştirilen, çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyaret şeklinde betimlemektedir (The Nature Conservancy, 2009). Başka bir ifadeyle Kahraman ve Türkay (2012: 46) ekoturizmi; bir yöreyi ziyaret etmekte olan turistlere ilk elden deneyim vasıtasıyla o yöreyi tanıma imkânı veren, turistlerin anlayışları ile beğenilerini geliştiren, uygun davranışları ve koruma etiğini zenginleştiren, bir eğitim deneyimi içeren, çevreye yönelik sorumlu, negatif etkilerin azaltılması hususunda muhtelif çalışmaları ortaya çıkartmakta olan, yerel ekonominin sahip olduğu girdileri en yüksek düzeye çıkartan bir turizm türü biçiminde tanımlamaktadır.

Görülebildiği üzere, ekoturizm kavramının tanımlanması ile ilgili literatürde birbirleriyle benzerlikleri ve farklılıkları bulunan pek çok tanıma rastlamak mümkündür. Bu bağlamda, ekoturizm tanımının üzerinde ortak ve tek bir noktada birleşilemeye de, literatürde gerçekleştirilmiş olan tanımlar doğrultusunda ekoturizmin birtakım temel öğelerden meydana geldiğinden bahsedilebilir. Bu temel öğeler şu şekilde ifade edilebilir (Kuter ve Ünal, 2009: 149):

- Gerçekleştirilen turistik seyahat doğa temellidir.
- Ziyaretçiler doğal alanlara yönelik olarak gerçekleştirilen seyahatlerde gözlem yapabilmektedir. Zira bu seyahatler hem turizm hem de eğitim amaçlıdır.
- Ekoturizm, kişinin doğayı anlaması, doğayı sevmesi, doğayı koruması ve doğadan zevk almasına ilişkin bir karakter sunmalıdır.
- Ekoturizmin doğa ve çevrecilik yönünün haricinde ekonomik bir yönü de bulunmaktadır.
- Gerçekleştirilen seyahatlerin esnasında yerel halkın ekonomisine katkı sağlanmalıdır.
- Yerel halka, istihdamın ve de toplumsal refahın yükseltilmesi gibi olanakların sunulması gereklidir.
- Ekoturizme uygun bir seyahatin gerçekleştirilebilmesi noktasında, yukarıda bahsi geçen öğelerin gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu öğelerin gerçekleştirilebilmesindeki en önemli unsurlardan birisi, seyahatte bulunacak olan bireyin çevreye ilişkin anlayışının olması, içsel değerleri bulunması ve konu üzerinde sorumluluk sahibi olduğunun bilincinde olması şeklindedir.

Ekoturizm kavramının geçmişi esasen yakın tarihlere dayanmaktadır. Literatürde genel olarak kabul edilen düşünceye göre, ekoturizm sözcüğü ilk defa 1965 senesinde Hetzer tarafınca kullanılmıştır (Kuter ve Ünal, 2009: 148). 1970'lerde kitle turizminin giderek gelişmesi neticesinde turizmin çevreye ciddi bir tahribat yaratması üzerine, 1980'li yıllarla beraber kitle turizmine alternatif bir turizm türü olarak ekoturizm gelişim göstermeye başlamıştır. Bu yıllarda ekoturizme ilişkin ilk bilimsel çalışmalar gerçekleştirilmeye başlarken, ekoturizm ise bir kavram olarak ilk defa 1983 senesinde Ceballos-Lascurain

tarafınca kullanılarak literatüre kazandırılmıştır (Cosmescu ve Cosmescu, 2007: 67). 1992 senesinde Brezilya'nın Rio kentinde gerçekleştirilmiş olan "Rio Dünya Zirvesi" kapsamında, sürdürülebilir çevre hususunda gerekli olan kriterler ortaya konulmuştur. Sürdürülebilir çevreye ilişkin ilkelerin belirlenmesiyle; çevreye zarar vermeksizin, yerli halkın öz kültürünü muhafaza ederken halkın turistik aktivitelerden nasıl fayda sağlayabilecekleri, doğa temelli turizmle sürdürülebilir kalkınmanın ne şekilde gerçekleştirileceği ifade edilmek istenmiştir (Kaypak, 2010: 95). 2002 senesinde ise Kanada'da Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) önderliğinde ekoturizme ilişkin olarak gerçekleştirilmiş olan ilk "Dünya Ekoturizm Zirvesi" toplanmıştır. Aynı sene Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından 2002 yılı "Uluslararası Ekoturizm Yılı" şeklinde ilan edilmiştir (Chirozva, 2015: 185-186). 2007 senesinde, 2002'de gerçekleştirilmiş olan zirvenin sonrasında geçen beş seneyi değerlendirmek üzere Norveç'in Oslo kentinde "Küresel Ekoturizm Konferansı" toplanmıştır (Kuter ve Ünal, 2009).

2.2. Ekoturizmin İlkeleri ve Amaçları

Ekoturizm, turizmle çevrenin arasında bulunan ilişkinin önemi ve sürdürülebilirliğe ilişkin artan tartışmaların neticesinde ciddi bir değer kazanmıştır. Bu nedenle son yıllarda turizm alanında ekoturizmden sıklıkla söz edildiği görülmektedir. Nitekim doğal sistemlerin sürdürülmesiyle geliştirilmesine odaklanmış olan ekoturizm, turizmde sürdürülebilirliğe ilişkin arayışların neticesinde gündeme gelen bir konu olmuştur. Bu çerçevede ekoturizm, turizm piyasasında bir sürdürülebilir kalkınma aracı şeklinde de değerlendirilmektedir (Kahraman ve Türkay, 2012: 47). Ekoturizm kapsamında gerçekleştirilen seyahatlerin çevreyi tüketmekten ziyade çevre için bir koruma gücü sağlayabilmesi hususunda ekoturizmin sahip olduğu birtakım önemli ilkeler mevcuttur. 2002 yılında Kanada'da düzenlenmiş olan "Dünya Ekoturizm Zirvesi" kapsamında Dünya Turizm Örgütü tarafınca belirlenmiş olan bu ilkeler şu şekilde belirtilmektedir (Kahraman ve Türkay, 2012: 48):

- Turizmin doğal çevreye vermekte olduğu zararın en düşük düzeye indirilmesi bilincinin oluşturulması,
- Gerek yöreyi ziyaret eden turistlere gerekse de yerli halka, içerisinde yaşanılan doğal çevrenin muhafaza edilmesine ilişkin olarak eğitimlerin verilmesine olanak sağlanması,
- Turizmin yerli halkın gereksinimlerini karşılayan, yerel paydaşlar ve halk ile iş birliği içerisinde gelişen sorumlu bir ticaret olarak görülmesinin sağlanması,
- Koruma altına alınan oluşumlarla ekoturizm alanlarının yönetilmesi hususunda kaynak ayrılması,
- Turizmin negatif etkilerinin en az düzeye indirilmesi maksadıyla sosyokültürel ve doğal çevreye ilişkin uzun vadeli gözlemleme ve değerlendirme programlarının desteklenmesi,
- Turizmin yerel halkın geçimine katkıda bulunmasını sağlayacak biçimde geliştirilmesinin sağlanması,
- Turizmin gelişiminin, bölgenin sosyokültürel ve çevresel kapasitesini artırmaya olanak tanınması,
- Çevreyle uyum içerisinde, doğal hayatı koruyan turizm altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi.

Ekoturizm doğanın korunması ve geliştirilmesini amaçlayan bir turizm çeşidi olup, bu bağlamda ekoturizmin temel amaçları şu şekilde belirtilmektedir (Akyurt, 2019: 356):

- Doğaya ilişkin bütün unsurların korunması ve geliştirilmesi,
- Orman alanlarının korunmasının sağlanması,
- Bölgesel kültürle tarihi alanların korunmasıyla geliştirilmesi hususunda destek olunması,
- Yöre halkına turizm alanında kazanç elde edilmesi konusunda yardımcı olunması,
- Yöredeki işgücüne katılmayan kadınların ekonomiye katkıda bulunmalarının sağlanması,
- Yörenin gelişiminde etkin bir rol üstlenilmesi,
- Altyapı ile üst yapı unsurlarının planlı biçimde yapılanmasının sağlanması,
- Doğanın sürdürülebilir bir kalkınmayla korunması noktasında turistlerle bölge halkının bilgilendirilmesi,
- Bölge insanının ekoturizm çerçevesinde aktif olarak rol almasının sağlanması,
- Ülke gelirlerinin, koruma alanlarının yönetilmesi ve korunması hususunda kullanılması,
- Turizm kaynaklı gelirlerin ülke içerisinde dağılımının sağlanması,
- Turizm aktiviteleri esnasında ortaya çıkabilecek negatif etkilerin en aza indirilmesi,
- Ekoturizm gelirlerinin eşit dağılımının sağlanması,
- Turizm destinasyonlarının altyapılarının geliştirilmesi, yenilenme özelliği bulunmayan kaynakların azaltılması, yaban hayatının ve bitki çeşitliliğinin korunması hususunda özen gösterilmesi,
- Doğal çevre koruma önlemlerinin alınması suretiyle konaklamanın yanı sıra üstyapı tesislerinin inşasına teşvik verilmesi.

2.3. Ekoturizmin Etkileri

Ekoturizm, doğal ve kültürel değerlere zarar vermeksizin bu değerlerin sürdürülebilirliğini hedefleyen bir turizm türü olup, geleneksel turizme alternatif bir turizm çeşidi şeklinde tezahür etmektedir. Yukarıda bahsi geçen temel ilkeler çerçevesinde gerçekleştirilen ekoturizm aktivitelerinin birtakım sosyokültürel, ekonomik ve çevresel etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler olumlu veya olumsuz nitelikte olabilmektedir.

Turizm bir hizmet dalı olduğundan, ekoturizme ilişkin faaliyetlerde de turistlerle yerel halkın etkileşim içerisinde bulunmalarından ötürü, bu bireyler birbirlerinin davranışlarıyla düşüncelerinden olumlu veya olumsuz şekilde etkilenebilmektedir (Özkök ve Çoban, 2009: 596). Ekoturizmin çevre hassasiyetinin yanı sıra, yerel kültürü yaşatmaya yönelik sosyokültürel bir hassasiyeti de bulunmaktadır. Bu doğrultuda ekoturizmin sosyokültürel anlamda bölgeye etkileri; geleneklerle göreneklerin hatırlanmasının ve tekrardan değerlendirilmeye başlanmasının, sosyal yapı ile değerlerin korunmasının sağlanması şeklinde ifade edilebilir (Haznedar, 2016: 11). Ancak yerel halkın ekoturizmi içselleştirememesi veya yöredeki turizm aktivitelerinden negatif şekilde etkilenmesi durumunda, ekoturizmin sosyokültürel anlamda şu şekilde etkileri bulunduğu bahsedilebilir (Özkök ve Çoban, 2009: 599):

- Ekoturizmden beklenmekte olan faydaların yerel halkın geneline yayılmaması, gelişme sürecindeki yerel halkı dışlamış, beklentilerini karşılayamamış, sinirli ve tahammülsüz bir psikolojinin içine sokmuş olabilir.
- Yerel halkın birtakım gelenekleriyle görenekleri, düzenlenen ekoturizm aktivitelerinin neticesinde negatif şekilde değişim gösterebilir ve etkilenebilir.

Yukarıda bahsi geçen genel etkilerinin yanı sıra ekoturizmin olumlu ve olumsuz etkileri şu şekilde ifade edilebilir (Kuter ve Ünal, 2009: 153-154, Erdoğan, 2003: 159):

- *Olumlu etkiler:* Müzelerin standartlarının yükseltip geliştirilmesi, genel ve yerel kurumlarla kuruluşların çevre bilincine sahip olmaları ile çevre bilincini geliştirmeleri, bölge halkının geleneksel dil ve din değerlerinin muhafaza edilmesi ile bu değerlere daha büyük saygı gösterilmesi, bölge halkının geleneksel yemek, el sanatları vb. bölgeye has değerlerle becerilerin muhafaza edilmesi ve böylece yeni işletme alanlarının oluşturulması, değişik kültür ve hayat tarzlarına yönelik ilginin artış göstermesi, bilinçli biçimde ekoturizm faaliyetlerinde bulunan turistlerden doğal alanların, yaban yaşamının, hayvanların ve çevrenin korunması vb. değerlerin alınması, göç alan yörelere gerçekleştirilen göçün azalması.
- *Olumsuz etkiler:* Bölgesel mimariye uygun durumda olmayan yapıların inşa edilmesi, kötü niyetli turistler tarafınca eser, yaban hayvanı ve yaban bitkileri kaçakçılığının gerçekleştirilmesi ile bu neticede doğal habitatın zarar görmesi ya da yok olması, dil ve konuşma yapısında bozuklukların ortaya çıkması, din ve manevi değerlerde değişimlerin ortaya çıkması ya da bu değerlerin yitirilmesi, yapılan el sanatları için verilen emeğin karşılığının alınmamasının neticesinde değişik ve hazır ürünlerin pazarlarda yer almaya başlaması, turistlerin gereksinmelerini giderebilmek üzere geleneksel sanat yapılarında yaşanan bozulmalar ve değişimler, iktisadi açıdan turistlere bağımlı duruma gelinmesi, yöresel yemeklerin yerini turistlere uygun, hızlı, kolay hazırlanabilen yemeklerin alması; gasp, hırsızlık, dolandırıcılık vb. suçların artması; festivaller, şenlikler, gösteriler vb. kültürel aktivitelerin iktisadi fayda güderek turistler açısından sergilenir duruma gelmesinin yöresel yapıyı ve kültürü bozmaya başlaması.

Turizm sektörü hemen her ülkede bacasız sanayi şeklinde isimlendirilmektedir. Hem dünyada hem de ülkemizde son senelerde değişim gösteren beklentiler çerçevesinde ekoturizm önemli bir turizm ve gelir kaynağı şeklinde nitelendirilmektedir (Ankaya vd., 2018: 70). Ekoturizme ilişkin aktiviteler, yerel halkın hayat kalitesini arttırmakta ve yörede iş fırsatları meydana getirmektedir. Bu anlamda ekoturizm, kırsal kalkınma olgusuna destekte bulunmaktadır. Bu bağlamda, ekoturizmin temel pozitif ekonomik etkileri şu şekilde ifade edilebilir (Özkök ve Çoban, 2009: 595-596; Demir ve Çevirgen, 2006: 70-71):

- Ekoturizm bölgeye özgü el işleri, gıda ürünleri vb. yerel ürünlere yönelik ilgiyle talebi yükseltmektedir. Bu doğrultuda, yerel halk tarafından imal edilen ve yerel kültürel öğeleri barındıran el işi ürünlerle gıda ürünlerinin satılabilme olanağı ortaya çıkmaktadır. Böylece ekoturizm, yerel kültürün korunması noktasında ekonomik bir araca dönüşmektedir.
- Ekoturizm, hediyelik ürünler satmakta olan işyerleri, restoranlar, dinlenme tesisleri, yolculuk hizmetleri vb. bölgedeki çeşitli ekonomik faaliyetleri yürüten işletmelerin gelişmesini sağlamaktadır.
- Ekoturizm, ulusal ekonomide çeşitliliğin artmasını sağlamakta ve tarım sektörü için yeterli istihdamın sağlanamadığı yörelerde yerel halk için doğrudan ya da dolaylı şekilde yeni iş fırsatları meydana getirmektedir.

Ekoturizmin yukarıda bahsedilmiş olan pozitif nitelikli ekonomik etkilerinin yanında bazı negatif nitelikli ekonomik etkilerinin bulunduğundan da söz edilebilir. Bu negatif ekonomik etkiler şu şekildedir (Çakır, 2011: 77):

- Yörede fiyatların aşırı şekilde yükselmesine ve yerel halkın alım gücünün zayıflamasına sebebiyet vermektedir.
- Vergi kaçakçılığının artması, yerel olmayan girişimcilerin belirmesi ve yerel halkın uzmanlık gerektirmeyen niteliksiz işlerde çalıştırılmaya başlanması.
- Yaban yaşamı korunurken, yaban yaşamı tarafınca yöredeki diğer ürünlere zarar verilebilir.
- Yerel halkın ekoturizme ilişkin beklentilerinin sınırlı olması, doğal ve kültürel kaynakların korunması noktasında geri adım atmalarına neden olabilir.
- Bölgedeki turizm firmalarının elektrik ve su kaynaklarını aşırı kullanmaları, yörede elektrik ve su kesintileri yaşanmasına sebep olabilir.

Ekoturizmin çevreye karşı ciddi bir hassasiyeti bulunan bir turizm türü şeklinde ifade edilmesine karşın, doğal çevrenin üzerinde oluşturduğu birtakım tahribatlarla zararların var olduğundan bahsedilebilir. Ekoturizm faaliyetlerinin birtakım faktörler çerçevesinde çevreye verdiği tahribatlarla zararlar şu şekilde ifade edilmektedir (Erdoğan, 2003: 156):

- *Aşırı kalabalık*: Çevresel stres, yaban hayatında davranışsal bozukluk, taşıma kapasitesinin aşılması,
- *Aşırı yapılaşma*: Mimari açıdan şehre benzer gelişim ve görsel kirlilik, doğal dokuda bozulma,
- *Yol ve patikalar*: Doğal hayata zarar, değiştirilen su yolları, hayvanların geçişlerinde güçlük, doğal estetikte bozulmalar, bitki örtüsünde tahribatlar,
- *Motorlu ulaşım*: Gürültü, yaban yaşamını rahatsız etme, hava kirliliği, doğallık kaybı,
- *Çöpler*: Görsel kirlilik, yaban hayatının çöple beslenmeyi alışkanlık haline getirmesi, haşerelerde artış, sağlığa zarar,
- *Tahripçilik (Vandalizm)*: Doğal ve kültürel değerlerin tahrip edilmesi,
- *Araçlarla hız yapma*: Yaban yaşamına zarar, hayvan ölümleri, güvenilirliğin düşmesi, ses ve toz kirliliği,
- *Arazide araç kullanma*: Toprak sıkışması, bitki ve yaban yaşamına zarar, doğal alanların tahrip edilmesi,
- *Atıklarla beslenme*: Yaban yaşamında beslenme ve avlanma davranışlarında farklılıkların oluşması, turistlerin sağlıkları bakımından tehlike, hayvan ölümleri,
- *Hatıra eşya toplanması*: Doğal ve kültürel değerlerin kaybolmaya başlaması, uygun olmayan davranışların görülmeye başlaması,
- *Enerji hatları*: Bitkilerin tahribi, erozyon, estetik bozulmalar.

Ekoturizmin çevresel olumsuz bu etkilerinin azaltılması noktasında alınabilecek birtakım önlemlerin var olduğundan söz edilebilir. Bu önlemler şu şekildedir (Akin, Gökçe ve Tokmak, 2008: 51):

- Ekoturizm aktivitelerinin icra edildiği alanlara girişlerin ücretlendirilmesi,
- Bölgenin ekolojik yapısına ilişkin bilimsel içerikli bilgilerin tur programlarına ilave edilmesi,
- Nesli tehlike altındaki canlıların muhafaza edilmesi ve üremesinin sağlanması,

- Doğal çevrenin rehabilitasyonu ile çevrenin ağaçlandırılması hususunda gerekli olan önemin verilmesi,
- Koruma altına alınmış olan yörelere girişlerin sınırlandırılması ve bu girişler hususunda izin kâğıdı alınması,
- Yörede yapılan turizm maksatlı tesislerin ihtiyaç olduğu kadar yapılması,
- Korunan alanlarda ziyaretçi sayısının kısıtlanması.

2.4. Ekoturizm Aktiviteleri

Doğaya dayalı bir turizm türü olan ekoturizm kapsamında gerçekleştirilebilen çok sayıda aktivite bulunmaktadır. Bu nedenle ekoturizm, geniş profilde turistlere hitap eden bir turizm türüdür. Ancak ekoturizm aktivitelerine katılım gösteren turistler, aktif birer kaynak kullanıcısı olmaktan ziyade, daha çok pasif ve tüketici olmayan gözlemciler niteliğindedir (Luzar vd., 1995: 546). Literatürde çok sayıda ekoturizm aktivitesinin varlığından bahsedilmektedir (Kiper ve Arslan, 2007: 167). Tekin (2017) bu ekoturizm aktivitelerini öğrenmeye dayalı ekoturizm aktiviteleri, eğlenmeye dayalı ekoturizm aktiviteleri ve dinlenmeye dayalı ekoturizm aktiviteleri şeklinde sınıflandırmıştır:

- *Öğrenmeye dayalı ekoturizm aktiviteleri*: Botanik turizm, kuş gözlemciliği, doğa fotoğrafçılığı, yaban hayatı gözleme, çiftlik turizmi, mağara turizmi
- *Eğlenmeye dayalı ekoturizm aktiviteleri*: Maceraya dayalı aktiviteler (safariler, yamaç paraşütü, dağcılık, balon turizmi, akarsu turizmi), sportif aktiviteler (bisiklet turizmi, su altı dalış, atlı doğa yürüyüşü, sportif olta balıkçılığı, trekking/hikking, av turizmi)
- *Dinlenmeye dayalı ekoturizm aktiviteleri*: Kamp/karavan turizmi, yayla turizmi

Türkiye özelinde değerlendirildiğinde ise gerek doğal gerekse de kültürel açıdan oldukça zengin olan ülkemizde gerçekleştirilmekte olan ekoturizm aktiviteleri temel olarak şu şekildedir (Ankaya vd., 2018: 70):

- *Yayla turizmi*: Tatillerini temiz hava, bol oksijen, kaynak suyu içeren tabii ortamlarda geçirmeyi arzulayanların yaylalara giderek gerçekleştirdikleri gezileri ifade eder (Tekin, 2016: 1096).
- *Bisiklet turları*: İnsanlardaki ekolojik bilincin artması doğrultusunda artış gösteren popüler bir rekreasyon aktivitesidir. İleri teknoloji ürünü bisikletlerin üretilmeye başlanmasıyla bisiklet turlarına ve turizmine yönelik ilgi de artış göstermektedir (Şengöz, 2018: 31).
- *Ornitoloji (kuş gözleme) turizmi*: Kuşları tanımayı, onları gözlemleyip yaşam alanlarını öğrenmeyi ve korumayı amaçlamaktadır. Kuşların göç yollarının üzerinde yer almasından ve sulak alanların fazla olmasından ötürü Türkiye’de kuş çeşidi oldukça fazla olup, bu doğrultuda ornitoloji turizmi de ülkemizde gelişme göstermektedir (Akpınar ve Bulut, 2010: 1580).
- *Foto safari*: Tatillerini farklı şekilde geçirmeyi isteyerek, fotoğraf çekmekten keyif alan kişilere heyecan verici deneyimler sunan ekoturizm faaliyetidir (Yaylı ve Sürücü, 2016: 111).
- *Akarsu sporları (kano-rafting)*: Turizm maksatlı rafting, kano, akarsu kayağı gibi sportif aktivitelerin akarsularda yapılmasıyla ilgilidir (Koroğlu, 2015: 157).
- *Agro-turizm (çiftlik turizmi)*: Kırsal yörelerde yerel halkın iktisadi refah düzeyini yükseltmekte üzere yapılan, günübirlik veya konaklanarak gerçekleştirilebilen ekoturizm aktivitesidir (Şengöz, 2018).

- *Botanik (bitki inceleme) turizmi*: Nadir görülen ve yerel özelliğe sahip olan bitkilerin coğrafi yaşam alanlarında gözleme, tanımlama, yeşilin içerisinde karışmak suretiyle doğadan alacağı bir numune bitkiyi kendi yaşam ortamına katma faaliyetlerini içermektedir (Yaylı ve Sürücü, 2016: 94).
- *Atlı doğa yürüyüşü*: Bazı kıyılarda ve patika yollarda belli bir güzergahtan ilerleyen, kendisine özgü biçimde atın dizginlerinden tutarak gerçekleştirilen gezi aktivitesidir (Newsome vd., 2002: 52).
- *Kamp-karavan turizmi*: Kamp; doğada sportif ya da rekreatif aktiviteler gerçekleştirmek, kısa süre için dinlenmek, konaklamak gibi amaçlar çerçevesinde karavan, çadır, baraka, bungalov vb. konaklama araçlarından yararlanılarak yapılan ekoturizm faaliyetidir (Usta, 2008: 46).
- *Mağara turizmi*: Mağaraların araştırılıp incelenmesi ve haritalanması amacıyla yapılan ekoturizm aktivitesidir (Arpacı vd., 2012: 62).
- *Dağ turizmi*: Aynı zamanda bir tırmanma sporu olup; yürüyüş, kaya tırmanışı, buz tırmanışı, kayaklı dağcılık aktivitelerini içermektedir (Somuncu, 2004: 1).
- *Doğa yürüyüşü (trekking)*: Doğal ekoturizm alanlarında gerçekleştirilen yürüyüşlere verilen addır (Tekin, 2017: 381).
- *Balon turizmi*: Doğal güzelliklere sahip olup, uçuş koşullarının sağlanmakta olduğu yörelerde balon ile gerçekleştirilen kısa zamanlı seyahatler, yöreye ziyarette bulunan turistler bakımından ilgi çekici bir ekoturizm aktivitesidir (Şengül ve Genç, 2016: 883).

3. TÜRKİYE'DE EKOTURİZM

Türkiye oldukça büyük bir turizm potansiyeli bulunan bir ülke niteliğindedir. Zira ülkenin doğal ve kültürel kaynakları son derece zengin olup, ülkede dört mevsim yaşanabilmektedir. Ayrıca ülkenin üç tarafı denizlerle çevrilidir ve 8.000 km civarında kıyı uzunluğu mevcuttur (Kahraman ve Türkay, 2012: 50). Bu doğrultuda Türkiye, uzun seneler boyunca turizm alanında deniz-kum-güneş turizmi ile öne çıkmıştır. Ancak dünya genelinde sürdürülebilir turizm anlayışına paralel olarak gelişim göstermiş olan alternatif turizm türlerine yönelik eğilimin artış göstermesi neticesinde, ülkemizde de alternatif turizm türlerine ilişkin arayışlar yaşanmış ve turizmi dört mevsime ve Türkiye'nin bütününe yayacak turizm çeşitlerine yönelim hızlanmıştır (Eskin vd., 2017: 17). Ülkedeki dağlar, yaylalar, mağaralar, akarsular, göller, denizler, termal kaynaklar vb. değerlendirildiğinde, Türkiye'nin ekoturizm açısından da ciddi bir potansiyeli bulunduğu bahsedilebilir (Kahraman ve Türkay, 2012: 50).

Türkiye'deki ekoturizm potansiyeli, Akdeniz çanağında yer alan Avrupa ülkelerine nazaran çok daha fazladır. Nitekim ülkemizin halen gelişmekte olan ülke durumunda olması, doğal ve kültürel mirasının önemli bir bölümünün canlı şekilde sürdürülmesi, Türkiye'nin pek çok yöresinde sürdürülebilir ekoturizm bakımından ciddi bir potansiyelin var olduğuna işaret etmektedir (Selimoğlu, 2010: 48).

Türkiye'nin sahibi bulunduğu doğal değerler temel olarak milli parklar, tabiat alanları, tabiatı koruma alanları, tabiat anıtları, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahaları, yaban hayatı üretme istasyonları, özel çevre koruma alanları, tabiat parkları, doğal ve arkeolojik sit alanları, muhafaza ormanları, tohum ve gen bahçeleri, uluslararası anlaşmalarla korunan alanlar (Ramsar alanları), doğal sitlerden meydana gelmektedir (Kaya, 2015: 87). Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün (2020) verileri

doğrultusunda ülkemizde 44 adet Milli Park, 247 adet Tabiat Parkı, 30 adet Tabiatı Koruma Alanı, 116 adet Tabiat Anıtı, 82 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası mevcuttur. Toplam korunan alan sayısı ise 1.632'dir.

Ülkemizde ekoturizme ilişkin olarak yapılmış olan çalışmaların temeli 1956'da çıkarılmış olan 6831 sayılı Orman Kanunu'na dayanmaktadır. İlgili kanun kapsamında nadir özellikleri ve güzellikleri bulunan alanların koruma altına alınmasıyla, bu alanlar milli park şeklinde ilan edilmiştir. Kanun çerçevesinde ayrıca mesire yerleri de inşa edilmiştir. Bahsi geçen kanuna dayanarak ilk olarak 1956'da Belgrad Orman Mesire Yeri, 1958'de Yozgat Çamlığı Milli Parkı, 1958'de çıkarılan 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu'na göre Belgrad Geyik Üretme İstasyonu inşa edilmiştir (Haberal, 2015: 40).

Ekoturizm konusu ülkemizde ilk kez Dalyan-İztuzu'nda 1987'de bir otel temelinin atılması ile gündeme gelmiştir. Otel inşaatı İztuzu kumsalını yuva yapma alanı olarak seçen Caretta Caretta cinsi deniz kaplumbağalarına zarar vereceği için, ekolojistler otel inşaatına yoğun tepki göstermiş ve inşaat iptal edilmiştir. Bu doğrultuda, Köyceğiz-Dalyan yöresi de "Özel Çevre Koruma Bölgesi" şeklinde ilan edilmiştir (Polat, 2006: 39).

Ülkemizde ekoturizm kavramı resmi açıdan ilk defa "Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı"nda (2001-2005) yer bulmuştur (Ekşioğlu, 2019: 27). Ekoturizm aktiviteleri ülkemizde 2002'de İstanbul'da kurulmuş olan "Ekoturizm Derneği" sayesinde hızlıca gelişim göstermiştir. Derneğin ismi 2006'da "Türkiye Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Derneği" şeklinde değiştirilmiştir (Haberal, 2015: 40). 11-12 Mart 2004 tarihlerinde, Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nce "Korunan Alanlarda Ekoturizm" temalı çalıştay gerçekleştirilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007) tarafından hazırlanan "Türkiye Turizm Stratejisi 2023" kapsamında Karadeniz Bölgesi, ekoturizm bakımından geliştirilecek bölge olarak belirlenmiştir (Ekşioğlu, 2019: 27). Ayrıca bu kapsamda hazırlanmış olan raporlarla eylem planlarında ekoturizm özelinde özellikle yayla turizminin ön planda bulunduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, Gürcistan sınırından Samsun'a değin olan yaylalar hususunda koridor kurulması hedeflenmiştir. Karadeniz Bölgesi'nin yanı sıra, güney bölgelerindeki sahil kesimlere yakın yaylaların içerisinde günlük turlar ile konaklamalı turlar gerçekleştirilmeye başlanması, İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan göller yöresinde ekoturizm bölgesinin kurulması, Datça ekoturizm kenti ile İğneada ekoturizm köyünün kurulması gibi hedefler belirtilmiştir (Akyurt, 2019: 363).

17-18 Nisan 2017 tarihlerinde ise Safranbolu'da 4. Avrupa Ekoturizm Konferansı düzenlenmiştir (Ekşioğlu, 2019: 27). Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın (2007) hazırladığı "Türkiye Turizm Stratejisi 2023" adlı belgede ekoturizme ilişkin temel hedefler şu şekilde ifade edilmiştir (Kaypak, 2010: 107):

- Yerel halkın turistik ürün, hediyelik eşya yapımı, servis, kalite ve işletmelerin yönetimi hususlarında eğitilmesi,
- Etnografik ve ekolojik özelliklerin sergilenmekte olduğu müze evlerin açılmasının teşvik edilmesi,
- Alana girişlerde kabul noktalarının oluşturulması ve turistlere farklı güzergâhlarla yöresel özellikleri göstermekte olan mola noktalarıyla tur güzergâhlarını göstermekte olan haritaların verilmesi,

- Doğa turizmi kapsamında kullanılacak alanlarda tuvalet, çeşme, barınak, mesafe ve yön levhalarının tanımlanıp rotaların belirlenmesi hususunda GPS ile uydulara tanıtılması ve yeni taşıt yollarının açılması.

Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın öncülüğünde, turizm ürünlerinin çeşitlendirilmesi, kitle turizmi kaynaklı olarak kıyı alanlarında ortaya çıkan baskının azaltılması ve turizmin sosyoekonomik yararlarının ülkedeki az gelişmiş yörelere de yayılması hususunda çeşitli projeler geliştirilmiştir (Bekiroğlu, 2008: 24). Bu projelerden bazıları şu şekildedir (Akyurt, 2019: 362; Kutluay, 2015: 343):

- *Yayla Turizmi Projesi*: Pek çok bölgenin turizme kazandırılması amaçlanması suretiyle 26 adet yayla hususunda çalışmalarda bulunmaktadır.
- *Milli Parklar ve Çevre Eğitimi Projesi*: 1999 senesinde ekoturizmin Türkiye’de mevcut potansiyelinin ortaya konulmasından hareketle hayata geçirilmeye başlanmıştır.
- *Dağ-Doğa Yürüyüşü Projesi*: Ekoturizm çerçevesinde turistlerin daha fazla vakit geçirmelerinin sağlanması amacıyla gerçekleştirilmektedir.
- *Akarsu Turizmi Çalışmaları*: Antalya Manavgat Çayı, Artvin Çoruh Nehri, Artvin Altıparmak (Barhal) Çayı, Rize Fırtına Deresi, Antalya Köprüçay, İçel Anamur (Dragon) Çayı, İçel Göksu Nehri ve Dalaman Çayı vb. bölgeler bakımından çalışmalarda bulunmaktadır.
- *Athl Doğa Yürüyüşü Projesi*: Gaziantep, Bayburt, Muğla vb. şehirlerde bu proje uygulanmaktadır.
- *Yeşil Küre 21 Programı*: Ekoturizmin süreklilik kazandırılması amacıyla konaklama tesisleri hususunda uygulanmakta olan bir programdır.
- *Yeşil Yıldız Projesi*: Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafınca 2006 senesinde başlatılmıştır. Bu çerçevede kurumlara, Çevre Dostu Kuruluş Belgesi verilmektedir.
- *Mavi Bayrak Projesi*: Denizlerle plajların temizliğinin amaçlandığı süreklilik arz eden bir projedir. Kıyı ve plaj alanları çerçevesinde en önemli proje şeklinde değerlendirilmektedir.
- *Akdeniz - Ege Turizm Altyapısı Kıyı Yönetim (ATAK) Projesi*: Çanakkale-Balıkesir il sınırıyla Antalya-Mersin il sınırının arasında bulunan turizm ağırlıklı yerleşimlerin içme suyu, kanalizasyon şebekeleri, atık su ve arıtılma çalışmaları, çöplerin toplaması ve taşınması konularında çevresel altyapı çalışmalarını içeren bir projedir.
- *Belek Yönetim Planı*: Dünya Doğayı Koruma Birliği ve Dünya Bankası destekleriyle, Antalya’nın Belek ilçesinde kültürel ve doğal zenginliklerinin korunması amacıyla 1996 senesinde başlatılmıştır.
- *Beyaz Yıldız Programı*: Sealed Air ve Türkiye Otelciler Federasyonu tarafınca çevre kirliliğinin azaltılması amacıyla başlatılmıştır.
- *Yeşil Anahtar Programı*: Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV) tarafınca 2011 senesinden bu yana yürütülmektedir.
- *Ekodiyalog Projesi*: Ekoturizm çerçevesinde iş alanları ortaya çıkarmayı amaçlayan projede Fırtına vadisi, Ayder yaylası ve Kaçkar dağları proje kapsamındadır.
- *GAP Ekoturizm Koridoru*: Biyoçeşitlilik bakımından ekoturizmin öncelikli olarak geliştirilmesi hedeflenen bölgeleri ele almaktadır.
- *Yeşil Yol Projesi*: Söz konusu projede Karadeniz yaylalarının diğer bölgelerle bağlantısının sağlanması ve bölgede yayla turizmini canlandırılması hedeflenmektedir. Artvin, Bayburt, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Samsun ve Trabzon şehirlerini kapsayan 2.600 km’lik bir projedir.

Yukarıda bahsedilmiş olduğu üzere, Türkiye'nin sahibi bulunduğu zengin coğrafyasıyla doğal alanları çerçevesinde ülke yüksek bir ekoturizm potansiyeline sahip durumdadır. Uzun senelerce deniz-kum-güneş turizmine ağırlık verilmiş olan ülkemizde çevresel değerler ekseriyetle geri planda bırakılmış olup, hava, su ve toprak kirliliği ciddi şekilde artış göstermiştir. Ancak son yıllarda sürdürülebilirlik konusunun turizm sektöründe de ele alınmaya başlanması neticesinde, turizmde de çevresel duyarlılık artış göstermiş ve ciddi bir kültürel mirası, tarihi dokusu, eşsiz doğal çevresi, biyolojik çeşitliliği bulunan ülkemizde ekoturizm faaliyetleri gelişim göstermeye başlamıştır. Nitekim ülkemizde ekoturizmin karakteristik özelliklerini barındıran pek çok bölge mevcuttur. Ancak yine de ekoturizm potansiyelinin başarılı şekilde harekete geçirilmesi ve ekoturizme ilişkin aktivitelerin etkin ve sürdürülebilir şekilde yürütülebilmesi hususunda ekoturizmle ilgili olarak milli birliğin oluşturulması, kesin ve net birtakım kuralların saptanması, eğitim programlarının geliştirilip uygulanması, gereken kontrol mekanizmalarının meydana getirilmesi, ekoturizm rotalarının tespit edilmesi, yerel halkın ekoturizm konusunda bilinçlendirilip yönlendirilmesi son derece önemlidir (Deviren ve Yıldız, 2016: 330).

Türkiye ekoturizm konusunda oldukça potansiyelli bir ülke olmakla birlikte, ekoturizmin ülkemize yaptığı ve yapacağı katkıların yanında olumsuz etkileri de olduğundan ve olabileceğinden bahsedilmesi gerekmektedir. Özellikle plansız ve sistemsiz şekilde oluşturulan turizm aktiviteleri ekoturizmin katkıdan ziyade zarar getirmesine yol açabilmektedir (Kısaovalı, 2007: 67). Zira çarpık yapılaşma olmasından ötürü pek çok yörede ekoturizm potansiyeli arzulandığı şekilde ve etkin olarak harekete geçirilememektedir. Bunun yanında, ekoturizmin doğayla iç içe olması ve muhtelif turistik aktivitelerle beraber faaliyet göstermesi ormanlarla su kaynaklarına ciddi zararlar verebilmektedir (Karacan vd., 2015: 762). Bu durumda su, hava, çevre kirliliği gibi zararlar ortaya çıkmaktadır.

4. SONUÇ

Bu çalışma çerçevesinde, son yıllarda önemi giderek artmakta olan ekoturizm kavramına ve Türkiye'nin ekoturizm konusundaki gelişimi ile ekoturizm potansiyeline değinilmiştir. İnsanların son zamanlarda artan kirlilik, kargaşa, doğa olayları vb. sebebiyle turizm aktivitelerine yönelimlerinde doğa temelli turistik faaliyetler ön planda yer almaya başlamıştır. Bu durum, özellikle deniz-kum-güneş turizmi bakımından dünya genelinde ciddi bir yeri bulunan Türkiye'yi de etkilemiştir. Zira Türkiye, bir turizm ülkesi olarak ifade edilmekle birlikte, turizm aktivitelerini ülke geneline ve tüm bir yıla yaymayı hedeflemektedir.

Hangi turizm türünden bahsedilirse bahsedilsin, turizmdeki rekabette belirleyici role sahip olan en önemli faktörün ülkenin sahibi bulunduğu turizm kaynakları olduğu söylenebilir. Nitekim denize kıyısı bulunmayan bir ülkede deniz-kum-güneş turizminin varlığından bahsedilemez. Bu nedenle, Türkiye'nin sahip olduğu turizm kaynakları ile dünya genelinde önde gelen bir turizm merkezi olduğu yorumu yapılabilir. Zira ülkemizde deniz-kum-güneş turizmi, tarih turizmi, kültür turizmi gibi pek çok turizm türünün var olduğu görülebilmektedir. Ekoturizm çerçevesinde değerlendirilecek olursa, Türkiye'nin hemen her bölgesinde doğa temelli turizm kaynaklarının bulunduğu söz edilebilir. Zira Türkiye yaylalar, su kaynakları, akarsular, yer şekilleri, bitki örtüsü, kuş göç yolları, safari, çiftlik ve tarım, ormanlar, kamplar, mağaralar gibi pek çok doğal kaynağa sahip durumdadır. Bu nedenle, Türkiye'nin hem öğrenmeye dayalı ekoturizm aktiviteleri hem eğlenmeye dayalı ekoturizm aktiviteleri hem de dinlenmeye dayalı ekoturizm aktiviteleri bakımından oldukça zengin bir doğal kaynağa sahip olduğu ifade edilebilir.

Ekoturizm, sürdürülebilir turizm çerçevesinde ortaya çıkmış olan bir kavram ve bir turizm türüdür. Bu sebeple, ekoturizme ilişkin aktiviteler planlanırken ve insanlara arz edilirken, sürdürülebilirlik bilinci çerçevesinde hareket edilmesi gerekmektedir. Zira doğal kaynaklar, yanlış kullanıldığı ve/veya idare edildiği takdirde ortadan kaybolma veya bozulma riskiyle karşı karşıyadır. Bu hususta ülkemizde başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere pek çok kurum ve kuruluş tarafından, Türkiye'nin ekoturizm potansiyelinin ortaya çıkarılması, ekoturizm kaynaklarının ve aktivitelerinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması noktasında çeşitli çalışmalar ve projeler gerçekleştirilmektedir. Ancak yapılan literatür araştırması neticesinde, şu ana kadar yapılmış olan çalışmaların ve projelerin Türkiye'nin gerçek ekoturizm potansiyelini tam olarak ortaya koyamamış olduğu görülmüş olmakla birlikte, uygulamada bazı hataların da var olduğu belirtilebilir. Nitekim kar hırsıyla pek çok işletme, ekoturizm kaynaklarından faydalanmak üzere doğaya zarar vermekte ve Türkiye'nin ekoturizm kaynaklarını bozmaktadır. Plansız ve sistemsiz şekilde gerçekleştirilen ekoturizm aktiviteleri ile yapılaşmalar ekoturizmin sürdürülebilirliğine önemli darbeler vurabilmektedir. Bu doğrultuda; Türkiye'de ekoturizm potansiyelinin etkin şekilde ortaya koyulabilmesi, ekoturizm kaynakları ile aktivitelerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması hususunda ekoturizmle ilintili olarak hem turistlerde hem işletmecilerde hem de yerel halkta çevre bilincinin sağlanması, eğitim kurumları tarafından ekoturizmle ilintili olarak nitelikli personelin yetiştirilmesine önem verilmesi, ekoturizm kaynakları ve faaliyetlerine ilişkin tanıtım aktivitelerinin artırılması, gerek altyapı gerekse de üstyapıya ilişkin çalışmaların planlı ve sistemli biçimde yapılmasına azami önemin verilmesi, kamu sektörü, özel sektör temsilcileri, yerel halk temsilcileri ve akademisyenlerle beraber ortak çalışmaların ve projelerin gerçekleştirilmesi önerilerinde bulunulabilir. Nitekim bu ve benzer önerilerin hayata geçirilmesiyle, dünyada önem arz eden bir turizm ülkesi niteliğindeki Türkiye'nin turizm potansiyelinin daha fazla artması ve turizmden daha fazla gelir sağlanması ile ülke ekonomisine daha fazla katkı yapılması mümkün olacaktır.

Sonuç olarak, bu çalışma çerçevesinde Türkiye'nin önem arz eden bir ekoturizm potansiyeline sahip olduğu, ancak bu ekoturizm potansiyelinin yeterince ve etkin şekilde henüz harekete geçirilememiş olduğu, uygulamada ekoturizmin sürdürülebilirliği noktasında halen aksaklıkların olduğu bulgularına erişilmiş ve bu hususta çeşitli çözüm önerileri sunulmuştur.

Bu çalışmanın çeşitli sınırlılıkları mevcuttur. Öncelikli olarak çalışma, konu bazında ekoturizm ile sınırlıdır. Bu doğrultuda, geleneksel turizm kavramı ile diğer turizm türleri çalışmaya dâhil edilmemiştir. Kapsam bakımından çalışma, Türkiye'nin ekoturizm potansiyeli ile sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda, diğer ülkelerdeki ekoturizm potansiyeli ve kaynakları çalışmaya dâhil edilmemiştir. Ayrıca çalışma Türkiye geneli ile sınırlı tutulmuş, bölge, yöre, belde örneklerine girilmemiştir.

KAYNAKLAR

- Akın, H. M., Gökçe, F., & Tokmak, A. (2008). Ekoturizmin sürdürülebilirliği kapsamında korunan alanlara etkileri, 3. *Balıkesir ulusal turizm kongresi* içinde. Balıkesir: Nobel Basımevi.
- Akpınar, E., & Bulut, Y. (2010). Ülkemizde alternatif turizm bir dalı olan ekoturizm çeşitlerinin bölgelere göre dağılımı ve uygulama alanları. III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, 1575-1594.

- Akyurt, H. (2019). Ekoturizm: Türkiye'deki gelişimi ve mevcut durumu, *Sosyal, beşeri ve idari bilimler alanında araştırma ve değerlendirmeler Cilt 2* içinde, 353-368. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Ankaya, F. Ü., Yazıcı, K., Balık, G., Aslan, B. G. (2018). Dünyada ve Türkiye'de ekoturizm, sosyal-kültürel ve ekonomik katkıları. *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1(2), 69-72.
- Arpacı, Ö., Zengin, B., & Batman, O. (2012). Karaman'ın mağara turizmi potansiyeli ve turizm açısından kullanılabilirliği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23).
- Bekiroğlu, M. (2008). *Uçmaktedere'nin (Tekirdağ) doğal ve kültürel özelliklerinin ekoturizm açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Chirozva, C. (2015). Community agency and entrepreneurship in ecotourism planning and development in the great limpopo transfrontier conservation area. *Journal of Ecotourism*, 14(2-3), 185-203.
- Cosmescu, I., & Cosmescu, D. (2007). The ecotourism - A strategic alternative for contemporary tourism. *Annals of the University of Petroşani Economics*, (7), 65-72.
- Çakır, G. (2011). *İğneada ve çevresinde ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi ve kırsal kalkınma açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Demir, C., & Çevirgen, A. (2006). *Ekoturizm yönetimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Deviren, N. V., & Yıldız, O. (2016). Sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde ülke deneyimleriyle ekoturizm uygulamalarının değerlendirilmesi. 17. Ulusal Turizm Kongresi, Bodrum, Muğla, 322-332.
- Ekşioğlu, A. G. (2019). *Kürtün ilçesinin ekoturizm potansiyeli, Gümüşhane*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdoğan, N. (2003). *Çevre ve (eko)turizm*. Ankara: Erk Yayıncılık.
- Eskin, B., Tuncer, M., & Demirçivi, B. M. (2017). Alternatif turizm çeşidi olarak ekolojik turizm: Hasan Dağı Örneği. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(3), 15-26.
- Haberal, H. (2015). *Turizmde alternatif ekolojik turizm-doğa turizmi-kırsal turizm- yayla turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Haznedar, H. A. (2016). *Ekoturizm ve ekogirişimcilik potansiyelinin ortaya konmasına yönelik bir araştırma: Nazarköy örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Kahraman, N., & Türkay, O. (2012). *Turizm ve çevre*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kasalak, M. (2015). Dünyada ekoturizm pazarı ve ekoturizmin ülke gelirlerine katkıları. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 1(2), 20-26.
- Kaya, M. (2015). Ayancık ve yakın çevresinin ekoturizm potansiyeli. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaypak, Ş. (2010). Ekolojik turizmin sürdürülebilirliği. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(2), 93-114.
- Kiper, T., & Arslan, M. (2007). Anadolu'da doğa turizmi kapsamında doğa yürüyüşü güzergâhlarının belirlenmesinde örnek bir çalışma. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 4(2), 165-174.
- Koroğlu, Ö. (2015). Turizmin çeşitli kriterlere göre sınıflandırılması, Z. Aslan (Eds.), *Genel turizm içinde*, 111-178. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kuter, N. (2009). Korunan alanlarda ekoturizm ve çevresel etkileri, *10. ulusal turizm kongresi içinde*. Mersin: Detay Yayıncılık.
- Kuter, N., & Ünal, H. E. (2009). Sürdürülebilirlik kapsamında ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyokültürel etkileri. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 9(2), 146-156.
- Kutluay, F. T. (2015). Yeşil ekonomi, yeşil turizm: Türkiye'de turizm sektöründe yeni trend yeşillenen oteller projesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(13), 328-352.
- Luzar, E. J., Diagne, A., Gan, C., & Henning, B. R. (1995). Evaluating naturebased tourism using the new environmental paradigm. *Journal of Agricultural and Applied Economics*, 27(2), 544-555
- Mahvaran, A. (2012). *Eco-Tourism and its architecture: a methodological framework for assessing progress towards sustainable development*. Unpublished Doctoral Dissertation. Victoria University of Wellington.
- Newsome, D., Milewski, A., Phillips, N., & Annear, R. (2002). Effects of horse riding on national parks and other natural ecosystems in Australia: Implications for management. *Journal of Ecotourism*, 1(1).
- Özkök, F. G., & Çoban, Ö. (2009). Ekoturizm mi ekoterörizm mi?, *10. ulusal turizm kongresi bildiriler kitabı içinde*, 591-602. Mersin: Detay Yayıncılık.
- Polat, A. T. (2006). *Karapınar ilçesi ve yakın çevresi peyzaj özelliklerinin ekoturizm kullanımları yönünden değerlendirilmesi üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Selimoğlu, Ö. (2010). *Dünyada ve Türkiye'de ekoturizm*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Eğitim ve Araştırma Yayınları.

- Somuncu, M. (2004). Dağcılık ve dağ turizmindeki ikilem: Ekonomik yarar ve ekolojik bedel. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-21.
- Şengöz, Ş. (2018). *Sürdürülebilir turizm kapsamında Dikili'nin ekoturizm potansiyelinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Şengül, S., & Genç, K. (2016). Güzel atlar diyarına yolculuk: Kapadokya bölgesine yüksek gelirli turist çekimine yönelik bir değerlendirme. 2. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu, Nevşehir.
- Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2020). Korunan alan istatistikleri 2019, Haber Bülteni, Sayı: 7, 26 Haziran 2020, <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/dkmp/resmiistatistikler/korunanalanistatistikleri/2019/Haberb%C3%BClteni.pdf>
- Tekin, Ö. (2016). Alternatif bir turizm türü olarak yayla turizmi ve Bozkır ilçesinin potansiyelinin değerlendirilmesi. Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır, 1093-1108.
- Tekin, Ö. (2017). Ekoturizm açısından Konya ili doğa yürüyüşü rotaları üzerine bir araştırma. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(3).
- The Nature Conservancy. (2009). <https://www.nature.org/greenliving/what-is-ecotourism.xml>,
- Usta, Ö. (2008). *Turizm genel yapısal yaklaşım*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yaylı, A., & Sürücü, Ö. (2016). *Özel ilgi turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.